

อาณาจักรการอภิเษกของประมุขต่างประเทศ

นานาอารยประเทศล้วนมีการอภิเษกเป็นเครื่องมือนำสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นประเทศที่แตกต่างกันทางด้านแนวคิด เช่น ประเทศในค่ายตะวันตกกับตะวันออก หรือเป็นประเทศที่แตกต่างกันในรูปแบบของประมุขของรัฐ เช่น พระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือมีประธานาธิบดีเป็นประมุข อย่างไรก็ตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทฤษฎีและแนวคิดของแต่ละชนชาติจะเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของระบบการอภิเษก ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจควรแก่การศึกษา เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจโดยพื้นฐานต่ออาณาจักรการอภิเษกของต่างประเทศแล้ว ยังสามารถใช้เป็นแนวทางเทียบเคียงแนวคิดในการอภิเษกของประเทศนั้น ๆ กับกรณีของประเทศไทยได้อีกด้วย ซึ่งในบทที่ 5 นี้จะขอยกตัวอย่างประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นมาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากทั้งสามประเทศมีระบบกฎหมายที่พัฒนารุดหน้าไปมาก โดยในการพิจารณาอาณาจักรการอภิเษกของประมุขทั้งสามนั้น ว่าเป็นไปในแนวประวัติศาสตร์และที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคู่เคียงกับกรณีของประเทศไทย ทั้งนี้จะได้พิจารณาเป็นลำดับไป ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 พระราชอาณาจักรพระราชทานอภิเษกของพระมหากษัตริย์อังกฤษ

1. แนวคิดและวิวัฒนาการ

สถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นสถาบันอันทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดมาแต่ครั้งบรรพกาล ไม่ว่าจะเป็นพระราชอำนาจในทางนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ พระราชอำนาจเช่นว่านี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและไม่อาจแบ่งแยกได้ อย่างไรก็ตามพระราชอำนาจที่นับได้ว่าสำคัญที่สุดได้แก่ พระราชอำนาจในทางตุลาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การประสาทความยุติธรรม

(the dispensing of justice)¹ เพราะนอกจากจะหมายถึงพระราชอำนาจในการวินิจฉัยบรรดาคดีต่าง ๆ ตลอดจนการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ยังหมายรวมถึงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษด้วย อันเป็นไปตามแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้สร้างกฎหมาย (the law giver) จึงสามารถเข้าไปแทรกแซงกระบวนการทางกฎหมายได้นั่นเอง ² ซึ่งเมื่อนำมาเทียบเคียงกับ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยแล้ว พบว่ามีแนวคิดที่เป็นไปในทำนองเดียวกัน (ดูบทที่ 1 และบทที่ 2)

สำหรับขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในยุคนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง มีการพระราชทานอภัยโทษให้แก่บุคคลซึ่งการกระทำความผิดนั้นไม่ต้องรับโทษในทางอาญา เช่น การทำให้คนตายโดยอุบัติเหตุ (by misadventure) หรือการฆ่าคนโดยเจตนาในการป้องกันตนเอง (self-defence)³ เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลของความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาอังกฤษในช่วงศตวรรษ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ White L.W.M.A, Government in Great Britain, the Empire and the Commonwealth (Cambridge:At the Univevsity Press, 1961, p.26.

² J.E.Hall Williams, Criminology and Criminal Justiced (London:Butterworths, 1982) P.146

³ Jowitt Earl, The Dictionary of English Low (london: Sweet & Maxwell, 1959)p.1391.

ที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคนั้นของราชวงศ์สจวร์ตนั้น 1 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอย่างมาก ขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจที่เคยเป็นไปอย่างกว้างขวางได้ถูกจำกัดลง มีการกำหนดความผิดไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ เช่น กรณีการถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อรัฐ (Impeachment)¹ เป็นต้น

ในส่วนของกระบวนการและขั้นตอนในการพระราชทานอภัยโทษแต่เดิมทีเดียวนั้น กระทำภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ในรูปของหมาย (warrant) โดยประทับพระราชลัญจกร (Great Seal) ซึ่งในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนมากระทำในรูปของ "ชาน์ แมนวาล" (sign manual) ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายอาญา ค.ศ. 1827 (The Criminal Law Act, 1827)² โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (The Home Secretary) เป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวและคำแนะนำในการพระราชทานอภัยโทษ³

สำหรับในการพระราชทานพระราชวินิจฉัยอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้น มีข้อที่น่าสังเกตว่ามีได้มีลักษณะที่เป็นอิสระและเด็ดขาดดังเช่นกรณีของไทย แม้โดยทางทฤษฎีนั้น พระมหากษัตริย์อาจมีพระราชวินิจฉัยเป็นประการใดก็ได้ตามแต่พระราชอัธยาศัย แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่านับแต่รัชสมัยพระเจ้าจอร์จที่ 4 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์มีอาจจะทรงกระทำเช่นนั้นอีกได้⁴ ดังนั้นการพระราชทานอภัยโทษในความผิดใด ๆ จึงต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพระราชทานพระราชวินิจฉัยใด ๆ ย่อมเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนั่นเอง จึงนับได้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของอังกฤษ ดังนั้นการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในปัจจุบันนี้

1 Ibid.

ลำดับต่อไปจึงจะได้พิจารณาอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
เกี่ยวกับการอภัยโทษเป็นกรณีพิเศษ

2. พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์
อังกฤษในปัจจุบัน

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การพระราชทานอภัยโทษของพระ
มหากษัตริย์นั้นกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนั้น
เรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษก่อนหน้าความขึ้นกราบบังคมทูลจึงต้องได้รับการ
กลั่นกรองเป็นอย่างดี ซึ่งย่อมหมายถึงกระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณา
เรื่องราวอภัยโทษต้องเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุมยิ่ง ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงพระ
ราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในปัจจุบันจึง
หมายถึงการศึกษากระบวนการและขั้นตอนในการพระราชทานอภัยโทษนั่นเอง ทั้ง
นี้โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของ
ประเทศไทยเป็นแนวทางในการเทียบเคียง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ก) ผู้มีสิทธิยื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ ค.ศ. 1688 (Bill of
Rights, 1688) ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานในการขอพระราชทานอภัยโทษไว้อย่าง
ชัดเจน บุคคลผู้ใช้สิทธินี้ได้แก่ตัวผู้กระทำผิดเอง หรือบุคคลอื่นในนามของผู้

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Jowitt Earl, The Dictionary of English Law,
p.1293.

³ Ibid., p.1294.

⁴ J.E.Hall Williams, Criminology..., p.147.

กระทำผิด (on his behalf)¹ ในโทษทุกประเภทของโทษไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษอย่างอื่น ๆ ในกรณีนี้นักโทษอาจยื่นเรื่องราวโดยผ่านทางเรือนจำ ญาติพี่น้อง หรือที่ปรึกษากฎหมายก็ได้ พึงสังเกตว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 259 ของไทยนั้นผู้มีสิทธิยื่นเรื่องรายนอกจากผู้ต้องโทษเองแล้วกฎหมายใช้ถ้อยคำในลักษณะรวม ๆ กันว่า "ผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง" สำหรับเอกสารที่นำมาประกอบการยื่นเรื่องรายนั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน บ่อยครั้งที่ต้องมีการสอบสวนประกอบด้วย¹

ข) ขอบเขตของเรื่องราที่ขอพระราชทานอภัยโทษ

ขอบเขตของเรื่องราที่ขอพระราชทานอภัยโทษนั้นเป็นไปตามหลักทั่วไปคือ จำกัดเฉพาะคดีอาญาเท่านั้นไม่ครอบคลุมไปถึงคดีแพ่งด้วย ตัวอย่างเช่น พระราชทานอภัยโทษนี้จะไม่นำมาใช้กับกรณีการจำคุกบุคคลในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (Contempt of Court) โดยไม่มีระยะเวลาที่แน่นอนหรือกับการไม่จ่ายเงินค่าเลี้ยงดูภรรยาตามกำหนดเวลา (non-payment of a wife maintenance) เป็นต้น²

ค) ประเภทของการพระราชทานอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษในประเทศไทยอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Free Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional Pardons)

¹ Lord Simonds, "Pardons And Reprieves".

Halbury's Law of England, Third Edition, Volume 7, p.243.

และการพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions) การแบ่งประเภทของการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวข้างต้นนั้นในกรณีของไทย ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลนั่นเอง

การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขของอังกฤษนั้นไม่เพียงแต่มีผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้น หากยังมีผลเป็นการลบเลือนความผิดและผลต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมาจากกระทำผิดนั้นด้วยการพระราชทานอภัยโทษในกรณีนี้ มีผลให้ผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษมีฐานะเสมือนบุคคลซึ่งไม่เคยกระทำผิดมาก่อนเลย³ การพระราชทานอภัยโทษในข้อนี้เมื่อเทียบเคียงกับกรณีของประเทศไทยแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เพราะเหตุที่มาตรา 265 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ำให้มีผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้นไม่มียผลเป็นการลบเลือนความผิดตั้ง เช่นกรณีของอังกฤษ อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกตว่า ผลของการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขดังกล่าวคล้ายคลึงกับผลของการนิรโทษกรรมตามกฎหมายไทยเป็นอันมาก ทั้งในส่วนของผลอันเป็นการลบเลือนความผิด ตลอดจนฐานะของผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษซึ่งเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน

การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการลงโทษรูปแบบหนึ่งไปสู่การลงโทษอีกรูปแบบหนึ่ง เช่นการลดโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือกรณีผู้กระทำผิดคนหนึ่งได้รับการยกเว้นโทษจำคุก ภายใต้งื่อนไขที่ว่าจะต้องยอมอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) ภายในระยะเวลาอันมีกำหนดไว้แน่นอน เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Sir.Frank Newsam, The Home Office (New York:oxford University Press, 1964), p.119.

² Ibid.,p.122.

³ Ibid.,p.114.

ควรสังเกตว่า เฉพาะกรณีการลดโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้น ในกรณีของประเทศไทยไม่จัดเป็นการพระราชทานอภัยโทษ โดยมีเงื่อนไขดังเช่นกรณีของอังกฤษ หากจัดอยู่ในประเภทของการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation)

สำหรับกรณีการพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions) นั้น ก็คือการลดจำนวนวันต้องโทษลงโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงประเภทของโทษใหม่ เช่นการลดโทษจำคุกจาก 12 เดือน เหลือจำคุกเพียง 8 เดือน² เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการพระราชทานอภัยโทษอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลื่อนการลงโทษออกไป ทั้งในแง่ของการกำหนดเวลาไว้ตายตัวหรือจนกว่าจะมีคำสั่งใหม่โดยการพักการลงโทษ (Reprieve หรือ Respite) ในทางปฏิบัติวิธีนี้จำกัดเฉพาะคดีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เสนอให้มีการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น³

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Ibid., p.114.

² Ibid.

³ Ibid.

จะสังเกตได้ว่ากรณีการพักการลงโทษในกรณีเปลี่ยนโทษ
 ประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นไม่มีในกฎหมายไทย ในกรณีที่ได้มี
 การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษขึ้นไปนั้น ในระหว่างที่รอพระ
 ราชกระแสสั่งฎีกาถือว่ายังไม่มีการบังคับโทษจนกว่าผลของการทูลเกล้าฯ
 ถวายฎีกาจะตกลงมา ซึ่งกรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะมีเกิดผลกระทบต่อผู้ต้อง
 โทษทั้งในทางบวกและทางลบ ผลกระทบในทางบวกก็คือ ในระหว่างที่ผู้ต้องโทษ
 รอผลการทูลเกล้าฯถวายฎีกานั้น หากปรากฏว่าในช่วงเวลาดังกล่าวมีการประกาศ
 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ก็จะเป็นผลให้ผู้ต้องโทษนั้นได้รับพระราช
 ทานอภัยโทษเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต แต่ขณะเดียวกันหาก
 ปรากฏว่าในช่วงเวลานั้นมิได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัย
 โทษ ก็จะมีเกิดผลกระทบในทางลบโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจิตใจของนักโทษ ก็จะมี
 ซึ่งไม่ทราบชะตากรรมของคน ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือผลของฎีกาที่ตกลงมานั้นเป็น
 ผลให้ผู้ต้องโทษถูกประหารชีวิต

ในการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข การพระราช
 ทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข ตลอดจนการพระราชทานอภัยโทษลดโทษดังกล่าวมา
 ข้างต้นนั้น จะต้องกระทำในพระนามของสมเด็จพระราชินีนาถ² (The Queen's
 Signature) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับสนองพระราช
 เสดาณีย์ ซึ่งนับว่าเป็นข้อแตกต่างประการหนึ่ง เมื่อนำมาเทียบเคียงกับกรณี
 ประเทศไทย ซึ่งแม้โดยรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้มีรัฐมนตรีหนึ่งนายเป็นผู้รับสนอง
 พระบรมราชโองการ หากธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น ผู้รับสนองพระบรม
 ราชโองการก็คือผู้ผ่านทางฝ่ายบริหาร อันได้แก่นายกรัฐมนตรีนั่นเอง (ดูตัวอย่าง
 พระราชหัตถเลขาพระราชทานอภัยโทษในบทที่สามและบทที่สี่)

สำหรับการพักการลงโทษนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 มหาดไทยจะเป็นผู้ลงนามในรูปของคำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

1 ซึ่งได้แก่ สมเด็จพระนางเจ้าอลิซาเบธที่ 2

อนึ่ง การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้นไม่ปรากฏ

หลักฐาน

ง) การวินิจฉัยเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษของรัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงมหาดไทย

ตั้งได้เคยกล่าวมาแล้วว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้มืบทบาทอย่างสำคัญต่อกระบวนการอภัยโทษของอังกฤษโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการพิจารณาถ่วงดุลเรื่องราวเพื่อทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ การใช้ดุลพินิจที่ดี การวินิจฉัยซึ่งหน้าหน้าทนายหน้าหลักฐานประกอบพหุติการณณ์แวดล้อมที่ดี หรือการสอบสวนเรื่องราวที่ดีล้วนแล้วแต่เป็นมาตรการในการถ่วงดุลเรื่องราว เพื่อให้กระบวนการอภัยโทษเป็นไปอย่างรัดกุมและเที่ยงธรรมทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจแยกพิจารณาได้ตามประเภทของโทษ ดังนี้

กรณีโทษประหารชีวิต

กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิตของอังกฤษมีหลัก ว่า หากปรากฏว่าบุคคลใดมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และความผิดที่กระทำความผิด เป็นความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะต้อง ถวายความเห็นให้ลงโทษประหารชีวิตเสมอ ถึงแม้ลูกขุนคนหนึ่งคนใดในคดีนั้น จะ มีความเห็นว่าสมควรกรุณาและผู้พิพากษาลงมติเป็นเอกฉันท์ให้มีเหตุอันควรปราณีก็ตาม อย่างไรก็ตาม ธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาโดยสมานนั้นโทษประหารชีวิตมักจะได้ รับการลดลงเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเสมอ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาด ไทยจะมีคำสั่งให้พักการลงโทษก่อน แล้วจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อให้ สมเด็จพระราชินีนาถทรงลงพระนามพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข อันจะมี ผลให้ผู้กระทำความผิดปลดปล่อยจากโทษประหารชีวิตโดยต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิต แทน

โดยปกติในการพิจารณาคดีที่ลงโทษประหารชีวิต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะต้องมีเอกสารที่เกี่ยวข้องอยู่ในมือก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹ Ibid.

เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในขั้นก่อนการพิจารณาของศาล รายงานการพิจารณาคดี รายงานของตำรวจ ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับภูมิหลังของนักโทษเท่าที่จะหามาได้ ตลอดจนรายงานเกี่ยวกับสภาวะทางร่างกายและจิตใจของนักโทษ ในกรณีจำเป็นอาจจะต้องร่วมมือกับตำรวจในการสอบสวนคดีเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องโทษนั้นวิกลจริตซึ่งอาจสั่งให้มีการสอบสวนทางการแพทย์ได้¹

โดยปกติแล้ว หลักที่ใช้ในการวินิจฉัยว่าเรื่องราวใดสมควรถวายคำแนะนำแก่สมเด็จพระราชินีนาถขอให้พระราชทานอภัยโทษหรือไม่นั้นยังไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน² บางคดีมาตรการซึ่งฆ่าคนอย่างโหดร้ายทารุณกลับได้รับการพักการลงโทษ แต่บางคดีผู้ต้องโทษซึ่งเป็นมารดาเด็กได้ฆ่าลูกของตนที่เป็นเด็กป่วยอ่อน โดยหวังให้เด็กนั้นหลุดพ้นจากชีวิตที่ทุกข์ทรมาน กฎหมายกลับลงโทษพวกเขา³

อย่างไรก็ดี กฎหมายก็ได้วางมาตรการอันเป็นหลักประกันในการช่วยกลั่นกรองดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้เป็นไปโดย

¹ Ibid., pp. 114-115.

² อย่างไรก็ดี ได้มีผู้พยายามวางหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษไว้ โดยนายเซอร์เบิร์ต แกลดสโตน ได้อรธธาธิบายต่อสภาสามัญ เมื่อวันที่ 11 เมษายน ค.ศ. 1907 ไว้ว่าอย่างน่าสนใจดังนี้ "มูลเหตุจูงใจ ระดับของเจตนา ระหว่างเจตนาธรรมดา กับเจตนาโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ปริมาณของสิ่งชั่วร้ายทางจิตของนักโทษ บุคลิก และการกระทำก่อน ๆ มาของนักโทษ ข้อเสนอแนะหรือการไม่ให้ข้อเสนอแนะของคณะลูกขุนและอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งการตัดสินใจทั้งหมดขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจพิจารณากรณีแวดล้อมต่าง ๆ ที่ซับซ้อน ตลอดจนการชั่งน้ำหนักความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างรอบคอบและสมดุลย์"

³ Sir Frank Newsam, The Home Office, p. 115.

ยุติธรรม กล่าวคือ คณะพระราชบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์คดีอาญา ค.ศ.1907 (The Criminal Appeal Act, 1907) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก่อนที่จะพิจารณาการพระราชทานอภัยโทษ สามารถขอความเห็นจากศาลอุทธรณ์ได้¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีการอุทธรณ์ ซึ่งได้แก่ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีอาญานั้นเอง²

ในกรณีประเทศไทยถึงแม้จะไม่มีกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ไว้ในระหว่างขั้นตอนของการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา แต่ในส่วนของ การบังคับตามคำพิพากษานั้น อาจนำมาอนุโลมเทียบเคียงกับกรณีของอังกฤษได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักเกณฑ์ในมาตรา 245 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

"ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน"

นอกจากนั้น ขั้นตอนของการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาของไทย ก็ยังมีมาตรการกลั่นกรองเรื่องราวที่รัดกุมเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ คณะองคมนตรีซึ่งเป็นผู้พิจารณาหาความเห็นในขั้นสุดท้ายก่อนนำความขึ้นกราบบังคมทูลอันประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญจากหลายสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกฎหมาย (ดูบทที่ 4) ในประการสำคัญก็คือ พระมหากษัตริย์คุณและพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งแผ่คุ้มเกล้าเหล่าสภานักฎีกาทุกชั้นทุกชั้น

โดยปกติโทษจำคุกตลอดชีวิตมักจะเป็นโทษที่เปลี่ยนจากโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ดีเป็นที่น่าสังเกตว่า ยังไม่ปรากฏหลักฐานในคดีใดเลยที่นักโทษถูกจำคุกจนตลอดชีวิตจริง ๆ เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเอง มีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่าสมควรจำคุกบุคคลใดไว้เป็นระยะเวลาเท่าใดในแต่ละ

¹ Lord, Simons, "Pardons And Reprieve", Halbury's Law of England, Volume 7, p.234

² Sir Frank Newsam, The Home Office, p.115

ละคดี ตลอดจนมีอำนาจออกหมายปล่อยบุคคล ซึ่งต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นใน เวลาใดก็ได้

การใช้อำนาจวินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นนั้น รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยจะต้องพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละคดีว่า ผู้ต้องโทษน่าจะมี แนวโน้มในการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรงลดลงหรือไม่ หากต้องถูกจำคุกเป็นระยะ เวลานานขึ้น ปัญหาที่ว่าผู้ต้องโทษสมควรได้รับการปล่อยตัวไป โดยไม่ขัดต่อบท บัญญัติซึ่งเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ นอกจากนั้นยังต้องพิจารณาด้วยว่าผู้ต้อง โทษมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ ในระหว่างที่ต้องรับโทษอยู่ รวมทั้งพิจารณาความเห็นส่วนตัวของผู้บัญชาการเรือนจำ (Governor) ตลอดจน กำหนดโทษซึ่งศาลที่พิจารณาคดีในความผิดอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความผิด ทางอาญาร้ายแรงประกอบด้วย¹

อาจกล่าวได้ว่า ขอบข่ายอำนาจของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยของอังกฤษในการพิจารณาเรื่องราวของพระราชทานอภัยโทษ นั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจในการออก หมายปล่อยบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในเวลาใด ๆ ระหว่างที่ต้องรับโทษ อยู่ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของไทยมิได้มีอำนาจเช่นนั้น จะมีก็ แต่อำนาจในการทูลเกล้าฯ ถวายความคิดเห็นว่าสมควรพระราชทานอภัยโทษหรือ ไม่เพียงใดเท่านั้นการปล่อยตัวหรือลดโทษหนักโทษจะกระทำได้ก็แต่โดยการทูล เกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อให้ประมุขของประเทศพระราชทานอภัยโทษให้ อันแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่สำคัญบางประการเกี่ยวกับระบบการลงโทษจำคุก นั่นคือ ตามระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้นกำหนดเวลาจำคุกไม่มีลักษณะที่ แน่นนอนตายตัว อาจยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมสุดแต่ดุลพินิจของฝ่าย บริหาร

¹ Ibid., p.118.

แต่ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยเฉพาะกรณีประเทศไทยนั้น กำหนดเวลาจากคุณลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่สามารถยืดหยุ่นได้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการพระราชทานอภัยโทษเป็นเครื่องบรรเทาความรุนแรงของโทษ

จ) สถิติคดีที่มีการพระราชทานอภัยโทษ

จากสถิติคดีอาญาเท่าที่ปรากฏหลักฐานในช่วง ค.ศ. 1952 ปรากฏการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข 15 คดี พระราชทานลดโทษจำคุก โทษปรับ ตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจำนวนทั้งสิ้น 78 คดี สำหรับการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข ซึ่งนอกเหนือไปจากคดีประหารชีวิตนั้น ไม่ค่อยปรากฏนัก เฉพาะใน ค.ศ. 1952 ไม่ปรากฏเลยแม้แต่คดีเดียว¹

สำหรับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น ไม่ปรากฏหลักฐาน ปรากฏแต่เฉพาะการนิรโทษกรรมแก่ผู้ขาดหนี้ราชการทหารในช่วงสงครามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1953 ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับนิรโทษกรรมจำนวน 14,260 คน² กรณีเช่นนี้น่าจะเทียบเคียงได้กับพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ขาดหนี้ราชการทหารและตำรวจของไทยในรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 (ดูบทที่ 3)

ฉ) ผลของการพระราชทานอภัยโทษ

ผลของการพระราชทานอภัยโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ให้แก่พระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากผู้ต้องโทษจะได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว ยังทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย (infamy) ข้อห้ามข้อจำกัดสิทธิ (disqualification) หรือการประณาม (Obloquy) ทั้งบาง

¹ Ibid., p.121.

² Sutherland and Cressey, Principles of Criminology, Sixth Edition (J.B.Lippincott, 1960) p.545.

ที่เป็นผลตามมาเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุด การพระราชทานอภัยโทษทำให้บุคคลนั้น เป็นเสมือนบุคคลใหม่ (a new man) และมีอำนาจที่จะฟ้องหมิ่นประมาท แก่ผู้ที่ สบประมาทตนว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา^{1, 2} นอกจากนั้นในบางกรณีอาจ จะต้องมีการจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลซึ่ง ต้องรับโทษจำคุกอันเป็นผลมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม (miscarriage of justice)³

เมื่อนำผลของการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวข้างต้นของ อังกฤษมาเทียบเคียงกับกรณีของไทยแล้วจะพบว่า การพระราชทานอภัยโทษจะมี ผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้น มิได้ทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย ข้อ ห้าม ข้อจำกัดสิทธิ หรือเป็นเสมือนบุคคลใหม่แต่ประการใด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพระราชทานอภัยโทษในประเทศไทย หากได้มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาแต่ อย่างใดไม่จนมีผู้นำไปเทียบเคียงกับผลของการนิรโทษกรรมว่าน่าจะเป็นการ แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้ดีกว่า

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัย โทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษแต่ยุคโบราณมานั้นมีขอบข่ายที่กว้างขวาง โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรม อันเป็นแนวคิด ที่คล้ายคลึงกับกรณีประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างพระ มหากษัตริย์กับรัฐสภาในช่วงคริสตวรรษที่ 17 เป็นผลให้พระราชอำนาจนั้นถูก จำกัดลง การพระราชทานอภัยโทษในความผิดใด ๆ ต้องกระทำโดยคำแนะนำ ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แม้โดยทางทฤษฎีพระมหากษัตริย์อาจจะ ทรงมีพระราชวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นใดก็ได้ แต่โดยทางปฏิบัติแล้ว มักทรงเห็น ด้วยกับความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสมอ จนอาจกล่าวได้ว่า

¹ Lord Simonds, "Pardons and Reprieves", p.244.

² William Benton. "Pardons" p.282.

³ Sir Frank Newsam, The Home Office, p.122.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอังกฤษเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการพิจารณาเรื่องราวที่ขอพระราชทานอภัยโทษใด ๆ ก่อนหน้าความขึ้นกราบบังคมทูล ดังนั้นการพิจารณาเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษจึงต้องกระทำอย่างรอบคอบรัดกุม นอกจากจะต้องมีเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณาของศาลแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ยังต้องขอความคิดเห็นและปรึกษาหารือกับศาลอุทธรณ์คดีอาญาอีกด้วย จึงเห็นได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้น ได้มีวิวัฒนาการทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองของประเทศ ซึ่งเป็นแม่แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้นมีลักษณะที่เป็น "แบบพิธี" นั่นเอง

ส่วนที่ 2 อำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

1. แนวคิดและวิวัฒนาการ

อำนาจในการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกานั้น สืบทอดมาจากอำนาจอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษ¹ ตั้งแต่ยุคชาวอังกฤษอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณานิคมอเมริกา โดยมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษ อย่างไรก็ตามหลังจากที่มีการประกาศอิสรภาพอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 1776 (พ.ศ. 2319) แล้ว อำนาจในการอภัยโทษก็ตกเป็นของสภานิติบัญญัติ (Legislative

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Walter C. Reckless, The Crime Problem (New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1973) p.244.

Assembly) อันเป็นผลมาจากความหวาดกลัวต่ออำนาจของฝ่ายบริหารในเวลานั้น¹ ประกอบกับแนวคิดที่ว่าอำนาจในการอภัยโทษเป็นของประชาชน ซึ่งสามารถจะมอบอำนาจนี้ให้แก่บุคคลใดก็ได้ตามที่เขาพอใจ² ในเวลาต่อมาไม่นานประชาชนก็เล็งเห็นว่าจะเป็นการเหมาะสมที่สุดที่จะมอบอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลอีกครั้งด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาจึงได้มอบอำนาจในการอภัยโทษในคดีของสหรัฐให้เป็นของประธานาธิบดี ส่วนธรรมนูญของมลรัฐได้มอบอำนาจในการอภัยโทษในคดีของมลรัฐนั้นให้เป็นของผู้ว่าการรัฐ (Governor)³ ซึ่งในการนี้ผู้ว่าการรัฐจะมอบอำนาจให้แก่บุคคลอื่นอีกทอดหนึ่งไม่ได้ หากบุคคลใดซึ่งมิใช่ผู้ว่าการรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ไม่ว่าโดยทางนิตินัยหรือพฤตินัยจะถือเป็นการใช้อำนาจที่มีขอบข่ายกฎหมาย⁴ อย่างไรก็ตามแนวโน้มที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ทำให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอภัยโทษ (pardon boards) ขึ้นตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (the doctrine of separation of powers)⁵ เป็นผลให้อำนาจในการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐต้องถูกจำกัดลง ดังจะเห็นได้จากรูปแบบของอำนาจในการอภัยโทษในแต่ละมลรัฐในปัจจุบัน ปรากฏว่าประมาณหนึ่งในสามของมลรัฐเท่านั้นที่อำนาจในการอภัยโทษเป็นของผู้ว่าการรัฐแต่เพียงผู้เดียว ประมาณครึ่งหนึ่งของมลรัฐจะมีคณะกรรมการที่ปรึกษา (advisory boards) ทว่าหน้าที่

¹ Sutherland and Cressey, Principles of Criminology 5th Edition (J.B.Lippincott, 1960), p.545.

² Charles L.Newman, . Sourcebook on Probation Parole and Pardons (Illinois:Springfield, 1975) p.56.

³ Ibid., p.57.

⁴ Francis J.Lude and Harold J.Gilbert "Pardons" The American Law Book Volume. 27 (New York:Brooklyn, 1928) p.566-567.

⁵ Sutherland and Cressey, Principle of Criminology, p.545.

พิจารณาว่าออกกฏโทษและให้คำแนะนำแก่ผู้ว่าการรัฐ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใน
ขั้นสุดท้ายเพียงผู้เดียว และประมวลเศษหนึ่งส่วนสี่ของมลรัฐ คณะกรรมการออก
โทษเป็นผู้มีอำนาจในการออกกฏโทษเอง โดยมีผู้ว่าการรัฐเป็นหนึ่งในคณะกรรมการ
นั้นด้วย¹

นอกจากนั้นในบางมลรัฐ นายกเทศมนตรี (mayors) ยังมี
อำนาจในการออกกฏโทษในความผิดที่ละเมิดต่อเทศบัญญัติ (municipal
ordinances) ได้ด้วย²

2. อำนาจในการออกกฏโทษในปัจจุบัน

ก) ที่มาของอำนาจ

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา หมวด 2 มาตรา 2 กำหนด
ให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการออกกฏโทษในความผิดต่อรัฐบาลกลางและผู้ว่าการ
รัฐมีอำนาจในการออกกฏโทษในความผิดต่อมลรัฐ

จะเห็นได้ว่าอำนาจในการออกกฏโทษในสหรัฐนั้นมีที่มาจาก
รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ (The
Supreme Law of the Land) เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทยมาตรา 163 อันเป็นที่มาของพระราชอำนาจในการพระราชทานกฏโทษนั้น
เองสำหรับกรณีของอังกฤษนั้นแม้จะมีได้มีการกล่าวถึงที่มาของพระราชอำนาจใน
ข้อนี้ไว้อย่างชัดเจน แต่ย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์การ
ปกครองประเทศซึ่งมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานทั้งจากรัฐธรรมนูญที่เป็นลาย
ลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร³

1 Chasrls L. Newman, Sourcebook..., p.57.

2 Sutherland and Cressey, Principle..., p.545.

3 วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร :
แสงสุทธิการพิมพ์, 2523), หน้า 83.

ข) รูปแบบของการอภัยโทษ

จากการศึกษาถึงอำนาจในการอภัยโทษโทษในสหรัฐ อาจแบ่งประเภทของการอภัยโทษได้ 5 ประการ คือ

1. การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full Pardon)
 2. การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional Pardon)
 3. การเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิต (Commutation of sentence to Imprisonment for life)
 4. การพักการลงโทษ (Reprieve) และ
 5. การนิรโทษกรรม (General Amnesty)
- ทั้งนี้จะได้พิจารณาเป็นลำดับไป ดังนี้

(1) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full Pardon)

โดยปกติการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขปรากฏเป็นจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะในคดีที่ลงโทษประหารชีวิตนั้น มักเปลี่ยนเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเสียเป็นส่วนใหญ่ว่าอย่างไรก็ดียังมีคดีอีกประเภทหนึ่งในกรณีโทษประหารชีวิตอันได้แก่กรณีพิสูจน์ได้ว่าจำเลยนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์¹

ทั้งนี้จากการศึกษาของศาสตราจารย์เอ็ดวิน เอ็ม

บอร์ชาร์ด (Professeur Edwin M. Borchard) ในหนังสือเรื่อง "การลงโทษผู้บริสุทธิ์" (Convicting the Innoecnt) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า บางครั้งผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษเพราะผู้เสียหายชี้ตัวผิด บางครั้งพยานที่เป็นปฏิปักษ์กับคนได้ให้การเท็จ หรืออัยการมีความล่าเอียงด้วยการนำสืบพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นผลเสียหายต่อจำเลย ส่วนพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่จำเลยจะไม่นำมาเปิดเผย นอกจากนั้นความกดดันของสาธารณชนเพื่อให้มีการแก้แค้น หรือกรณีที่ลูกขุนทราบ ว่าจำเลยเคยต้องโทษในความผิดอื่นมาก่อน โอกาสที่จำเลยจะต้องรับโทษครั้งหลังนั้นก็จะเป็น

¹ Charls L. Newman, Sourcebook... p.58.

ไปได้สูง ในขณะที่จำเลยเองก็ปฏิเสธที่จะให้คำให้การเกี่ยวกับความประพฤติของตน เพราะเกรงว่าคณะลูกขุนจะทราบถึงความผิดครั้งก่อน¹

เมื่อเทียบเคียงกับกรณีของไทยแล้วจะพบว่า การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขแก่ผู้บริสุทธิ์แทบไม่เป็นที่ปรากฏ มีปรากฏเพียงครั้งเดียวเมื่อ พ.ศ. 2529 ในคดีนักโทษเด็กชายชายนุญยีนา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระมหากรุณาปล่อยตัวไป ดังได้กล่าวมาแล้วโดยสังเขปในบทที่สี่

(2) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional Pardon) โดยปกติแล้ว ตามกฎหมายของสหรัฐถือว่า การอภัยโทษอาจมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้ และเงื่อนไขนั้นจะมีลักษณะอย่างใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนหรือเงื่อนไขบังคับหลัง ตราบใดที่เงื่อนไขนั้นไม่ผิดกฎหมาย ศีลธรรม และไม่เป็นสิ่งเหลือวิสัยที่จะปฏิบัติได้²

(3) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of Sentence)

โดยทั่วไปแล้ว อำนาจในการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ถือเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในการอภัยโทษนั่นเอง โดยมีผู้ว่าการรัฐหรือคณะกรรมการอภัยโทษเป็นผู้ใช้อำนาจนั้น อำนาจเช่นนี้เป็นอำนาจเฉพาะตัว (exclusive power) ไม่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือการดำเนินการของฝ่ายตุลาการแต่อย่างใด³ อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจในการเปลี่ยนโทษนั้นจะต้องไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาศาล และจะไม่เป็นผลกระทบต่อกำหนดโทษเดิมที่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะเหตุที่กฎหมายมิได้บัญญัติให้การวางบทโทษของศาลชั้นต้นมีลักษณะที่แน่นอนตายตัว⁴ ซึ่งอำนาจในข้อนี้คล้ายคลึงกับอำนาจ

¹ Ibid., p.59.

² Francis J. Ludes and Harold J. Gilbert, "Pardons" p.592.

³ Ibid., p.601

⁴ Charles L. Newman, Sourcebook..., p.62.

ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอังกฤษในการวินิจฉัยคดีที่ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตว่าสมควรให้จำคุกจริง ๆ เป็นระยะเวลาสั้นเท่าใดนั่นเอง

(4) การพักการลงโทษ (Repricve)

อำนาจในการพักการลงโทษก็เช่นเดียวกับอำนาจในการเปลี่ยนโทษ กล่าวคือเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในการอภัยโทษ โดยถือเป็นอำนาจเฉพาะตัวของฝ่ายบริหาร ซึ่งปกติจะใช้กับกรณีโทษประหารชีวิต ควรสังเกตว่าแนวคิดเกี่ยวกับการพักการลงโทษนั้นเหมือนกับกรณีประเทศอังกฤษ

(5) การนิรโทษกรรม (General Amnesty)

โดยปกติอำนาจในการนิรโทษกรรมตามกฎหมายสหรัฐนั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในการอภัยโทษนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการนิรโทษกรรมเป็นการอภัยโทษประเภทหนึ่ง ซึ่งกระทำโดยฝ่ายนิติบัญญัติในรูปของพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมโดยเป็นการอภัยโทษให้แก่คณะบุคคลซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีแต่ยังไม่มีความตัดสินโทษ สำหรับบุคคลหรือประเภทความผิดซึ่งอยู่ในการช่วยได้รับการนิรโทษกรรมนั้นขึ้นอยู่กับถ้อยคำประกาศการนิรโทษกรรม (the proclamation)¹ นั่นเอง

พึงสังเกตว่าการนิรโทษกรรมในกรณีของไทยนั้นไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการอภัยโทษแต่ประการใด

ค) ระยะเวลาในการอภัยโทษ (Time of Granting Pardon)

หากไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ตามรัฐธรรมนูญแล้ว การอภัยโทษอาจมีได้ในเวลาใด ๆ หลังจากมีการกระทำผิด ก่อนมีการพิจารณาพิพากษาหรือหลังจากมีการวางบทโทษและมีคำพิพากษา นอกจากนั้นผู้กระทำผิดยังอาจได้รับการอภัยโทษหลังจากได้รับโทษตามคำตัดสินในความผิดนั้นแล้วด้วย²

¹ Francis J. Ludes and Harold J. Gilbert, "Pardons", p. 581.

² Ibid., p. 572.

ซึ่งเมื่อนำมาเทียบเคียงกับกรณีของไทยแล้วจะพบว่า การพระราชทานอภัยโทษจะมีได้ก็แต่เฉพาะ เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 259

ง) การยื่นคำขอภัยโทษ (Application)

การยื่นคำขอภัยโทษในคดีอาชญาใด ๆ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการยื่นและพิสูจน์เรื่องราวภัยโทษ (giving and proving notice) เว้นแต่จะมีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในการร้องขอภัยโทษ และอำนาจในการอภัยโทษไว้เป็นอย่างอื่น¹

ในบางมลรัฐมีข้อกำหนดให้มีการร้องขอภัยโทษซ้ำ จนกว่าจะล่วงพ้นระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เช่น มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ห้ามมิให้ยื่นคำขอภัยโทษจนกว่าจะพ้น 2 ปีนับแต่ยื่นคำขอภัยโทษครั้งก่อน²

ควรสังเกตว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 264 มีหลักการที่คล้ายคลึงกับกรณีดังกล่าวข้างต้น คือ

"เรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษอย่างอื่นซึ่งมิใช่โทษประหารชีวิต ถ้าถูกยกหนหนึ่งแล้ว จะยื่นนำหม้ออีกไม่ได้จนกว่าจะพ้นสองปีนับแต่วันถูกยกครั้งก่อน"

จ) กระบวนการในการอภัยโทษ (Procedure)

กระบวนการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกานั้น จะมีลักษณะเรียบง่าย (Simple) ทั่วถึง (thorough) เปิดเผย (public) มีการพิจารณาในลักษณะของคู่ความมิใช่พิจารณาฝ่ายเดียว

¹ Ibid.

² Charles L. Newman, Sourcebook..., p.71.

ลักษณะที่เรียบง่าย (simple) หมายความว่า ผู้ต้องโทษสามารถดำเนินการได้เอง โดยไม่ต้องอาศัยทนายความ (lawyer) ใดๆก็ตาม ในคดีที่สำคัญหรือมีความยุ่งยากซับซ้อนก็จำเป็นต้องใช้ทนายความ นอกจากนี้กฎหมายยังให้สิทธิ์ในการปรึกษาทนายความได้ในทุกกรณี

ลักษณะที่ทั่วถึง (thorough) หมายความว่าวิธีการในการพิจารณาข้ออภัยโทษนั้น ไม่จำกัดเฉพาะคำร้องขออภัยโทษของผู้ต้องโทษ (The prisoner's petition) บันทึกของศาล (court records) หรือคำแนะนำของผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีนั้น (recommendations of the trial judge) โจทก์ (prosecutor) หรือผู้มีส่วนได้เสีย (interested citizens) เท่านั้น หากจะต้องมีการดำเนินการสอบสวนอย่างรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ดังนั้นเจ้าหน้าที่อภัยโทษจึงมักจะมีเจ้าหน้าที่สอบสวนอยู่ด้วยในส่วนของการพิจารณาโดยเปิดเผย (public) แม้จะมีได้หมายความว่าในทุกขั้นตอน จะสามารถเปิดเผยได้ทั้งหมดก็ตาม แต่สาธารณชนก็มีสิทธิ์ในการฟังการพิจารณาได้

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการในการอภัยโทษของสหรัฐอเมริกาต่างกล่าวข้างต้นนั้น คล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาลนั่นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อนำมาพิจารณาเทียบเคียงกับกระบวนการและขั้นตอนในการพระราชทานอภัยโทษของไทยแล้วปรากฏว่า มิได้มีส่วนคล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเสียทั้งหมด หากคล้ายคลึงในบางขั้นตอนเท่านั้นเอง เช่น การพิจารณาเรื่องราวฎีกาของคณะองคมนตรี เป็นต้น ข้อแตกต่างในสาระสำคัญก็คือ การพิจารณาเรื่องราวฎีกาของไทย จะไม่มีลักษณะที่เปิดเผยต่อสาธารณชนดังเช่นกรณีของสหรัฐ ทั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจาก การพระราชทานอภัยโทษเป็น "พระราชอำนาจ" ที่เป็นอิสระและเด็ดขาด โดยพระบรมราชวินิจฉัยที่พระมหากษัตริย์จะพระราชทานพระมหากรุณาแก่ผู้ต้องโทษ

จึงนับเป็นพระราชอำนาจเฉพาะพระองค์โดยแท้ จึงไม่เป็นการสมควรที่จะเปิด
เผยต่อสาธารณชน

ฉ) สถิติคดีที่มีการอภัยโทษ

จากสถิติคดีที่เป็นความผิดต่อสหรัฐ ซึ่งปรากฏหลักฐานในช่วง
ค.ศ. 1940 จำนวนทั้งสิ้น 1,208 รายนั้น ปรากฏว่าเป็นการอภัยโทษและเปลี่ยน
โทษหนักเป็นเบา 313 ราย ในจำนวน 313 รายที่ได้รับการอภัยโทษนั้น ได้ลี้หนี
ในฐานะที่เป็นพลเมืองกลับคืนมาเพียง 235 ราย ได้รับการเปลี่ยนโทษหนักเป็น
เบา 31 ราย ได้รับการยกเว้นค่าปรับ 40 ราย และมีเพียง 6 รายเท่านั้นที่ได้
รับการลดจำนวนวันต้องโทษลง

ในช่วง ค.ศ. 1950-1958 นั้น ไม่ปรากฏการอภัยโทษเลย
ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขหรือไม่ ปรากฏเพียงการเปลี่ยนโทษหนัก
เป็นเบาจำนวน 50 รายเท่านั้น¹

ช) ผลของการอภัยโทษ

ศาลสูงสุดของสหรัฐได้วางหลักไว้ในคดี Garland
(1967) ว่าผลของการอภัยโทษทำให้ผลของคำพิพากษาโดยสิ้นเชิง
ผลของการอภัยโทษปล่อยตัวมีผลให้ปลดเปลื้องไปซึ่งการลงโทษทั้งปวง และ
ปลดปล่อยไปซึ่งมลทินที่มีอยู่ ดังนั้นในทัศนะของกฎหมายผู้กระทำความผิดนั้นถือเป็นผู้บริสุทธิ์
ราวกับว่าไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน

ในคดีนี้ Garland กระทำความผิดในฐานะเป็นผู้สมรู้ร่วมคิด ต่อ
มาได้รับการอภัยโทษปล่อยตัว ศาลถือว่าการอภัยโทษทำให้เขาเสมือนเป็นบุคคล
ใหม่ กล่าวคือได้รับทั้งเกียรติยศและชื่อเสียง และความสามารถใหม่ ซึ่งเป็นไป
ในทางตรงกันข้ามกับกฎหมายของอังกฤษ อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างกันข้อที่ว่า
ในกรณีประเทศอังกฤษนั้นมิได้กำหนดลี้หนีในค่าชดเชยไว้ด้วย แม้จะถือว่าผู้ได้รับ

¹ "Pardon" Encyclopediā Americana (1958), volume
21, p.296.

อภัยโทษเสมือนเป็นบุคคลใหม่ก็ตาม¹ สำหรับประเทศไทยนั้น การพระราชทานอภัยโทษไม่มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาของศาล ตลอดจนไม่มีสิทธิในการรับค่าชดเชยด้วย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อำนาจในการอภัยโทษของสหรัฐ สืบทอดมาจากอำนาจในการอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั่นเอง โดยผ่านทางผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งเมื่อได้มีการประกาศอิสรภาพในอเมริกาใน ค.ศ. 1776 แล้ว อำนาจในการอภัยโทษก็ตกเป็นของฝ่ายนิติบัญญัติ และได้หวนกลับมาสู่ฝ่ายบริหารอีกครั้งหนึ่งความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษต่อความผิดของสหรัฐ และผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการอภัยโทษต่อความผิดของมลรัฐ

ควรตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ ณ ที่นี้ว่า อำนาจในการอภัยโทษ ทั้งในส่วนของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนั้น เป็นผลมาจากการต่อสู้ช่วงชิงระหว่าง พระมหากษัตริย์กับประชาชน ดังนั้นอำนาจในการอภัยโทษของประมุขทั้งสองประเทศนั้นจึงมิได้เต็มบริบูรณ์โดยเฉพะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษซึ่งพระราชอำนาจในข้อนี้ได้มีวิวัฒนาการทั้งในด้านรูปแบบและ เนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษมีลักษณะที่เป็น "แบบพิธี" มากกว่าจะมีผลในทางปฏิบัติ จึงนับได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษมี ลักษณะที่จำกัดกว่าของไทยมา ซึ่งทั้งนี้ก็น่าจะสืบเนื่องมาจากโครงสร้างที่แตกต่างกันหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ทฤษฎีและแนวความคิดของทั้งสองประเทศนั่นเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ William Benton, "Pardons", p.282.

ส่วนที่ 3 พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่น

1. แนวคิดและวิวัฒนาการ

สถาบันจักรพรรดิญี่ปุ่นหรือ "เท็นโน" (Tenno)¹ เป็นสถาบันซึ่งมีลักษณะการแตกต่างไปจากสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศอื่น ๆ เป็นอันมาก² ทั้งในด้านแนวคิดและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ เป็นที่เชื่อกันว่าพระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมนั้นมีที่มาจากสรวงสวรรค์ โดยทรงสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า "อะมาเทรสุ โอมิกามิ" (Amaterasu Omikami) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (the legendary Sun Goddess)³ การใช้พระราชอำนาจในการปกครองทั้งปวงของสมเด็จพระจักรพรรดิ ก็สืบเนื่องมาจากความเป็น "เทพเจ้า"⁴ นั่นเอง⁵ ดังนั้นสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นจึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด (the supreme power) ตามคติของเทพเจ้าด้วย การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษก็นับเป็นการใช้พระราชอำนาจสูงสุดของสมเด็จพระจักรพรรดิประการหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น (Constitution of the Empire of Japan) หรือ

1 แปลว่า "เทพบุตรแห่งสวรรค์" (heavenly prince)

2 Yosiyuki Noda, Introduction to Japanese Law, Translated by Anthony H. Angelo (Tokyo: University of Tokyo Press, 1970), p.65.

3 Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, (Tokyo: University of Tokyo Press, 1984), p.36.

4 แนวคิดที่ว่าจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็นเทพเจ้านั้น น่าจะเทียบเคียงได้กับแนวคิด "เทวราช" ของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยอยุธยา ซึ่งทรงเสมือนเป็น "สมมติเทพ"

5 Yosiyuki Noda, Introduction to Japanese Law, p.65.

รัฐธรรมนูญเมจิซึ่งตราขึ้นบังคับใช้เมื่อ ค.ศ. 1868 ซึ่งกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิผู้ปุ่นเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในการพระราชทานอภัยโทษ¹

แนวความคิดเช่นนี้ดำรงอยู่เรื่อยมา และสลุ่ล้นลงพร้อมกับการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองใน ค.ศ. 1945 เมื่อผู้ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างไม่มีเงื่อนไขตามปฏิญญาปอตสดัม (The Potsdam Declarations) ผลของปฏิญญาดังกล่าวทำให้พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิผู้ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือสมเด็จพระจักรพรรดิต้องประกาศสละพระราชฐานะของความเป็นเทพเจ้า อันเป็นผลให้ระบบจักรพรรดิตามคติโบราณต้องปลานการไป² ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1946 กำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิผู้ปุ่นทรงเป็น "สัญลักษณ์ของประเทศและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน" (the symbol of the state and of the unity of the people)³ พระราชฐานะของจักรพรรดิผู้ปุ่น "เป็นไปตามเจตนาของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย" (from the will of the people with whom resides the sovereign power)⁴ พร้อมกันนี้ก็ได้

¹ Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation of offenders and Amnesty in Japan, (Tokyo: Government Printing, 1960), p.49.

² Yosiyuki Noda, Introduction to Japanese Law, p.65.

³ ผู้รู้เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญผู้ปุ่นจำนวนหนึ่งให้ความเห็นไปไกลถึงขนาดว่าจักรพรรดิมิได้ทรงเป็น "ประมุขของประเทศ" (head of the state) แต่ทรงเป็นเพียงจักรพรรดิซึ่งสืบสันตติวงศ์ในฐานะสัญลักษณ์ของประเทศซึ่งมีระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Republic)

⁴ George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors: crimes and punishments (Tokyo: Rutland, Vt. Charles E. Tuttle Inc., 1970) p.171.

กำหนดขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจให้เป็นไปโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ 1 ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างมีข้อจำกัดยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งแต่เดิมมาเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่ทรงเป็นองค์อธิปัตย์ ได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในนามของประชาชน (on behalf of the people) ทั้งนี้ให้เป็นไปตามคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี โดยสมเด็จพระจักรพรรดิจะทรงลงพระนามรับรอง (Attestation) การพระราชทานอภัยโทษซึ่งคณะรัฐมนตรีนำขึ้นกราบบังคมทูลนั้น จึงเห็นได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิผู้บุนานในการพระราชทานอภัยโทษนั้นได้ถูกจำกัดลงอย่างมากโดยผลของรัฐธรรมนูญจนมีลักษณะที่เป็นเพียง "แบบพิธี" (ceremonial) เท่านั้น 2

2. พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของสมเด็จพระจักรพรรดิผู้บุนานปัจจุบัน

ก) บทบัญญัติอันเป็นที่มาของอำนาจ

รัฐธรรมนูญผู้บุนานฉบับปัจจุบัน มาตรา 7 หมวด 1 ว่าด้วยสมเด็จพระจักรพรรดิและมาตรา 73 หมวด 5 ว่าด้วยคณะรัฐมนตรี ได้บัญญัติถึงการพระราชทานอภัยโทษ ดังต่อไปนี้

มาตรา 7 หมวด 1 ว่าด้วยจักรพรรดิ

สมเด็จพระ "จักรพรรดิโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี
อาจปฏิบัติพระราชกิจที่เกี่ยวกับประเทศต่อไปนี้ในนามของประชาชน..."

ลงพระนามรับรองการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษ
เป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืน
สิทธิ"

1 Ibid.

2 Ibid., p.105.

มาตรา 73 หมวด 5 ว่าด้วยคณะรัฐมนตรี

"นอกจากหน้าที่ในทางบริหารอื่น ๆ โดยทั่วไปแล้ว คณะรัฐมนตรียังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้...

พิจารณาการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิ"¹

บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญผู้ป่วนทั้งสองมาตราข้างต้น มีข้อที่น่าสังเกตบางประการคือ

ประการแรก การที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้การอภัยโทษกระทำโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาการให้อภัยโทษ แสดงให้เห็นว่า การอภัยโทษเป็นการใช้อำนาจในทางบริหารอย่างเต็มรูป

ประการที่สอง การที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาการอภัยโทษในประเภทต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้คณะรัฐมนตรีมีบทบาทอย่างสำคัญในกระบวนการอภัยโทษของผู้ป่วน ในกรณีเช่นนี้นับว่าเป็นข้อแตกต่างกับกรณีประเทศอังกฤษ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในกรณีของผู้ป่วนนี้ น่าจะเทียบเคียงได้กับกรณีของประเทศไทยโดยเฉพาะในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกลั่นกรองฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษหลังจากได้รับเรื่องราวจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Article 73 The Cabinet, in addition to other general administrative functions, shall perform the following functions:

Decide on general amnesty, special amnesty, commutation of punishment, reprieve, and restoration of rights.

นอกจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราดังกล่าวแล้ว ยังมีกฎหมายที่รองรับการอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่ง ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษ ค.ศ.1947 (The Amnesty Law (Law No.20 of 1947) กฎหมายฉบับนี้เข้ามาแทนที่แนวคิดดั้งเดิมที่การอภัยโทษมีรากฐานมาจากพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ โดยมีบทมาตราทั้งสิ้น 17 มาตรา¹ ทั้งนี้จะได้กล่าวโดยละเอียดในลำดับต่อไป

ข) ประเภทของการอภัยโทษ

ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษ (The Amnesty Law) ได้จำแนกการอภัยโทษ (amnesty)² หรือ "อนชา" (Onsha) เป็น 5 ประเภทดังนี้

1. การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (general amnesty) หรือ "โทซา" (taisha)³
2. การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (special amnesty) หรือ "โตกุซา" (tokusha)⁴

¹ Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation of offenders..., p.16.

² ตามกฎหมายญี่ปุ่นมิได้แยกความแตกต่างระหว่างการอภัยโทษ (pardon) และการนิรโทษกรรม (amnesty) การกระทำใด ๆ ที่เป็นผลต่อการวางบทโทษทางอาชญาไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมดถือเป็นการอภัยโทษหรือ "อนชา" (Onsha) ทั้งสิ้น ("อน" แปลว่า ความกรุณา "ชา" แปลว่า อภัยโทษ)

³ George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors, p.105.

⁴ Ibid., p.106

3. การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (commutation of punishment) หรือ "เงินไถ" (genkei) ¹

4. การพักการลงโทษ (reprieve) หรือ "เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ" (keino shikko Menjo)²

5. การกลับคืนสิทธิ (restoration of rights) หรือ "ฟุกเคน" (fukken) ³

1. การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (general amnesty) หรือ "ไทชา" (taisha) เป็นการอภัยโทษให้แก่กลุ่มบุคคลในความผิดประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การอภัยโทษนี้มีได้ทั้งก่อนและหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษตามมาตรา 2 และ 3 ของกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษ

โดยปกติการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะกระทำเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง ⁴ เช่นเดียวกับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปของไทยนั่นเอง เช่น การอภัยโทษแก่นักโทษซึ่งต้องโทษของศาลทหารเกี่ยวกับความผิดในราชการสงครามและนักโทษซึ่งละเมิดกฎหมายต่าง ๆ ของศาลพลเรือนจำนวนนับหมื่นคน เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1945

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1952 เนื่องในโอกาสที่ญี่ปุ่นทาสถิตสันติสัญญากับฝ่ายสัมพันธมิตร ในรูปของคำสั่งอภัยโทษเป็นการทั่วไป (order of general amnesty) ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับการอภัยโทษนับพันคน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 Ibid.

2 Ibid.

3 Ibid., p.107.

4 ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระจักรพรรดิโตะวะเกะ โอโฮ เสด็จสวรรคต เมื่อ ค.ศ. 1897.

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปใน ค.ศ.1956 เนื่องในโอกาสรำลึกที่ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษนับพันคนเช่นเดียวกัน

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีอภิเษกสมรสของมกุฎราชกุมารอากิฮิโตะ เมื่อ ค.ศ.1959 และ

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสครบวาระหนึ่งร้อยปีของจักรวรรดิเมจิ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1968 ซึ่งในครั้งนั้นคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งทั้งปล่อยตัวและคืนสิทธิแก่นักโทษเป็นจำนวนหลายพันคน ¹

การอภัยโทษจะกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ²

2. การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (special amnesty) หรือ "โทกุชา" (tokusha) คือการอภัยโทษแก่บุคคลซึ่งผ่านกระบวนการในการสอบสวนเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ ตามกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษ "การอภัยโทษจะกระทำแก่บุคคลซึ่งระบุไว้ในกฎหมาย ตามมาตรา 4, 6, 8 และ 9³ ทั้งนี้หลักเกณฑ์ในการอภัยโทษนักโทษจะต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลไป⁴ การอภัยโทษเป็นรายบุคคลดังกล่าวนี้ ยังสามารถจำแนกได้อีก 2 ประเภท คือ การอภัยโทษในโอกาสปกติ (amnesty at

¹ George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors, p.106.

² Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation..., p.52.

³ Japan, Ministry of Justice, Reha Bilitation..., p.51.

⁴ George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors, p.106.

usual time) กับการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ (amnesty at special time) การอภัยโทษทั้งสองประการข้างต้นกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี (the Cabinet Order) อย่างไรก็ตามการอภัยโทษในโอกาสพิเศษมีลักษณะที่ผ่อนผัน (lenient) มากกว่าการอภัยโทษในโอกาสปกติ

ตัวอย่างของการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ ได้แก่ การอภัยโทษ เนื่องในโอกาสรำลึกถึงการที่ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1956¹

มีข้อควรสังเกตุว่า การอภัยโทษเป็นรายบุคคลในโอกาสพิเศษนั้นมีส่วนคล้ายคลึงกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปอยู่เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอภัยโทษในโอกาสรำลึกถึงการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติดังกล่าวข้างต้น สำหรับกรณีประเทศไทยนั้นมิได้มีการจำแนกการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลเหมือนดังเช่นญี่ปุ่น หากจะมีการพระราชทานอภัยโทษในโอกาสพิเศษ ก็หมายถึงการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั่นเอง

3. การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (commutation of punishment) หรือ "เงินไก" (genkei) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา คือการเปลี่ยนแปลงโทษประเภทหนึ่งไปสู่อีกประเภทหนึ่งซึ่งรุนแรงน้อยกว่าเดิม การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาจะต้องคำนึงถึงประเภทของความผิด หรือระดับของโทษที่ได้รับ โดยพิจารณาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษในแต่ละราย ทั้งนี้ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบากระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี²

4. การพักการลงโทษ (reprieve) หรือ "เคอิโนะชิโกกะเม็นโจ" (keino shikko menjo) การพักการลงโทษคือการปลดปล่อย

¹ Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation..., p.51.

² George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors, p.106.

นักโทษจากโทษที่ได้รับ การพักการลงโทษแตกต่างจากการรอการลงโทษ (suspension) ในแง่ที่ว่า จะเป็นผลให้มีกำหนดวันบังคับโทษแก่นักโทษผู้นั้น ทั้งนี้จะต้องพิจารณาข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษในแต่ละรายด้วย¹ โดยมีรูปแบบเดียวกับการอภัยโทษเป็นรายบุคคล

5. การกลับคืนสิทธิ (restoration of rights) หรือ "ฟูคเคน" (fukken) โดยปกติบุคคลซึ่งรับโทษในทางอาญามักจะต้องสูญเสียสิทธิซึ่งมีอยู่โดยพื้นฐาน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง ตลอดจนสิทธิในการเป็นผู้แทน เป็นต้น การขาดคุณสมบัติดังกล่าวอาจได้รับการเยียวยาด้วยมาตรการในการกลับคืนสิทธิ ทั้งนี้จะต้องพิจารณาประเภทของความผิดอาญาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษนั้นด้วย² อย่างไรก็ตามการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้อัตโนมัติเมื่อนักโทษนั้นได้รับโทษครบถ้วนแล้วหรือได้รับการพักการลงโทษ³

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นมิได้มีการเกี่ยวเนื่องกับการกลับคืนสิทธิ เหมือนดังเช่นญี่ปุ่น การพระราชทานอภัยโทษไม่มีผลให้สิทธิซึ่งสูญเสียหรือถูกจำกัดโดยผลของคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุดนั้นกลับคืนมา

ค. วิธีการอภัยโทษ

โดยปกติการอภัยโทษเป็นการทั่วไป (general amnesty) เป็นการกระทำของรัฐฝ่ายเดียวโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการร้องขออภัยโทษจากนักโทษหรือบุคคลใดซึ่งกระทำแทนนักโทษนั้น อย่างไรก็ตามการแสดงเจตนายอมรับความผิดของรัฐก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการคัดเลือกบุคคลซึ่ง

¹ Ibid., pp.106-107

² Ibid.

³ Constitution of Japan, Article 9, 10.

สมควรได้รับการอภัยโทษ¹ ในทางตรงข้ามการอภัยโทษเป็นรายบุคคล (special amnesty) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (commutation of punishment) การพักการลงโทษ (reprieve) ตลอดจนการกลับคืนสิทธิ (restoration of rights) จะต้องมีการร้องขอภัยโทษเสมอ

บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอภัยโทษ นอกจากผู้ต้องโทษหรือบุคคลอื่นซึ่งกระทำความผิดของนักโทษแล้ว ผู้บัญชาการเรือนจำ (warden of a prison) หัวหน้าสำนักงานพักการลงโทษ (chief of parole supervision office) ตลอดจนอัยการก็อาจร้องขอภัยโทษแก่นักโทษได้ทั้งนักโทษซึ่งกำลังรับโทษและนักโทษซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่การรอการลงโทษไว้โดยไม่มีการคุมประพฤติ³ ซึ่งเมื่อนำมาเทียบเคียงกับกรณีของไทยแล้วจะพบว่า มีข้อแตกต่างกันบางประการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เป็นผู้ขอพระราชทานอภัยโทษ โดยผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องนั้นมีผู้คิดว่า หมายถึง บิดามารดา คู่สมรส บุตร หรือญาติพี่น้อง หากผู้บัญชาการเรือนจำ หรือพนักงานอัยการตั้งเช่นกรณีของผู้ບໍ່นั้น นอกจากนั้นผู้ขอพระราชทานอภัยโทษก็จำกัดแต่เฉพาะผู้ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วเท่านั้น มิได้หมายรวมถึงผู้ต้องคำพิพากษาซึ่งอยู่ระหว่างการลงโทษด้วย

สำหรับระยะเวลาของการยื่นคำขอภัยโทษนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละคดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของโทษที่วางไว้ อย่างไรก็ตามข้อบังคับที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอภัยโทษ (The Amnesty Law Enforcement

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors, p.107.

² Ibid., p.108.

³ Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation Bureau, Non-Institutional Treatment of offenders in Japan, (Japan : Ministry of Justice, 1974), p.55.

Regulations) มาตรา 6 และมาตรา 7 ก็ได้กำหนดให้การร้องขอภัยโทษ เป็นรายบุคคล ตลอดจนการเปลี่ยนโทษลดโทษต่าง ๆ กระทำได้เมื่อพ้นระยะเวลาหนึ่ง นับแต่วันกำหนดโทษตามคำพิพากษา ดังนี้

1. ทกเดือนสำหรับโทษกักขัง (detention) หรือโทษปรับเล็กน้อย (minor fine)
2. หนึ่งปีสำหรับโทษในทางอาญา (criminal fine)
3. หลังจากได้รับโทษจำคุกมาแล้ว 1 ใน 3 ของกำหนดโทษ
4. สิบปีสำหรับผู้ได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต
5. การยื่นคำขอสำหรับการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้อีกต่อ

เมื่อมีการงดเว้นการบังคับโทษหรือสิ้นสุดการบังคับโทษ¹

เป็นที่น่าสังเกตว่าการกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอภัยโทษตามประเภทของโทษดัง เช่นกรณีของผู้บ่อนั้นไม่มีในกฎหมายไทย ผู้ต้องคำพิพากษาที่ได้รับโทษอย่างใด ๆ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว สามารถทูลเกล้าฯถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ล่วงพ้นระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งตามกฎหมาย ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ นับเป็นสิ่งที่น่าสนใจควรแก่การศึกษา เนื่องจากผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอภัยโทษน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจำกัดหรือควบคุมปริมาณเรื่องราวที่ขึ้นไปยังรัฐบาลไม่ให้มากเกินไปจนเป็นภาระอันหนักหน่วง อีกทั้งยังน่าจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการใช้ดุลพินิจกลั่นกรองเรื่องราวให้รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น ในกรณีของไทยแล้วจะเห็นได้ว่าการอนุญาตให้ผู้ต้องคำพิพากษายื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษได้โดยมิได้มีการกำหนดระยะเวลาตามประเภทของโทษดังกล่าว เป็นผลให้ปริมาณคดีที่ขอพระราชทานอภัยโทษเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ดังปรากฏตามสถิติผู้ยื่นเรื่องราวฎีกาในบทที่สี่ ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดต้องแบกภาระอันหนักนี้เท่านั้น หากยังเป็นผลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้า

¹George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors,

อยู่หัวต้องทรงมีพระราชภาระอันหนักหน่วงยิ่งขึ้นเนื่องจากต้องทรงพิจารณาเรื่องราวฎีกาในแต่ละคดีด้วยพระองค์เอง อันจะเป็นสิ่งเหลือวิสัยต่อไปในภายหน้า ปัญหาเช่นว่านี้ได้เคยปรากฏมาแล้วนับแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมาได้รับการผ่อนคลายลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การประกาศพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบในการทูลเกล้าฯถวายฎีกาก็ดี การประกาศพระราชบัญญัติพระราช नियมในการพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยฎีกาก็ดี ล้วนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีขอพระราชทานอภัยโทษให้บรรเทา ลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็เคยมีพระราชปรารภเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวนี้นี้ (ดูบทที่สอง) ดังนั้น น่าจะเป็นอุทาหรณ์แก่หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนำไปตรึกตรองถึงมาตรการอันเหมาะสมในการคลี่คลายปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการแบ่งเบาพระราชภาระของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกโสดหนึ่ง

ในส่วนขอคำร้องขออภัยโทษต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษและการกลับคืนสิทธิ จะต้องส่งไปยังคณะกรรมการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ (National Offenders Rehabilitation Commission) พร้อมกันนี้ต้องแนบสำเนาคำพิพากษาศาล เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราวของนักโทษในกรณีต่าง ๆ เช่น นิสสัยใจคอและความประพฤติของนักโทษในระหว่างที่ถูกคุมขัง ตลอดจนความสามารถในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ในกรณีที่เป็นการร้องขอกลับคืนสิทธิ จะต้องแนบข้อพิสูจน์เกี่ยวกับการปล่อยตัว (Proof of discharge) มาด้วย ในการนี้คณะกรรมการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ จะเป็นผู้พิจารณาคำขออภัยโทษพร้อมทั้ง เสนอความเห็นไปยังคณะรัฐมนตรีโดยผ่านทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (the Minister of Justice) การอภัยโทษจะกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีจะนำความกราบบังคมทูลเพื่อให้สมเด็จพระจักรพรรดิทรงลงพระนามรับรองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญด้วย เมื่อมีคำสั่งอภัยโทษแล้ว สำนักงานอัยการแห่งท้องถิ่น (The district public prosecutor's office) จะออกไปรับรองการอภัยโทษ (Certificate of Amnesty) แก่ผู้พ้นโทษแต่ละรายในกรณีที่คำร้องขออภัยโทษถูกยกนักโทษจะยื่นคำร้องใหม่อีกไม่ได้

จนกว่าจะพ้นหนึ่งปีนับแต่วันถูกยกครั้งก่อน¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 264 ของไทย มีหลักการในทางองเดียวกับของผู้บั่น แต่แตกต่างกันในข้อที่ว่าระยะ เวลาซึ่งยื่นคำขอภัยโทษครั้งใหม่ของไทยนานกว่า คือต้องพ้นสองปีนับแต่วันถูกยกครั้งก่อน

ง. ผลของการอภัยโทษ

การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (general amnesty) มีผลเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาซึ่งให้ลงโทษให้หมดสิ้นไป "nullifies the effect of the judgement of guilt" กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ได้รับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะมีฐานะเสมือน ผู้ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน¹ และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษได้รับการปล่อยตัวไปทันที ในกรณีที่ได้รับการอภัยโทษอยู่ในระหว่างการสอบสวน ตำรวจจะต้องระงับการสอบสวนในความผิดนั้นด้วย² อย่างไรก็ตาม ผลของการอภัยโทษไม่ย้อนหลังไปถึงการกระทำก่อนหน้านั้น กล่าวคือไม่ทำให้การถูกลงโทษที่ได้รับไปแล้วกลับคืน หรือก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องอย่างใด³

อนึ่ง หากเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไปก่อนมีคำพิพากษา จะเป็นผลให้สิทธิฟ้องร้องผู้กระทำความผิดระงับไป (the right of prosecution shall be extinguished)⁴

ศูนย์วิทยทรัพยากร

¹ George M. Koshi, The Japanese Legal Advisors, p.108.

² Ibid., p.107.

³ Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation..., p.52.

⁴ The Amnesty Law, Article 3(2).

⁵ Ibid., Article 11.

การอภัยโทษเป็นรายบุคคลมีผลเป็นการลบล้างและเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเช่นเดียวกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไป¹ และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษนั้นมีฐานะเสมือนบุคคลซึ่งไม่เคยกระทำผิดมาก่อน²

สำหรับการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา นั้นนอกจากจะมีผลเป็นการบรรเทาโทษ (alleviate the penalty) แล้ว ยังมีผลเป็นการตัดทอนระยะเวลาของการรอลงอาญาให้สั้นกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย³

เมื่อนำผลของการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้นมาเทียบเคียงกับกรณีของประเทศไทยแล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันเกือบจะทุกกรณี การพระราชทานอภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือเป็นการทั่วไปหาได้มีผลเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาไม่ หากมีผลเป็นเพียงการงดเว้นการบังคับโทษเท่านั้น นอกจากนั้นการพระราชทานอภัยโทษของไทยยังไม่มีผลเป็นการตัดสิทธิ์ฟ้องร้อง หรือตัดอำนาจศาลในการเพิ่มโทษหรือไม่รอลงอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 266 อีกด้วย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นนั้นมีแนวคิดและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างไปจากประมุขของประเทศอื่น ๆ โดยทรงสืบเชื้อสายจากเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์การใช้พระราชอำนาจของจักรพรรดิก็สืบเนื่องจากความเป็นเทพเจ้านั้นเอง และส่งผลให้สมเด็จพระจักรพรรดิทรงอยู่ในฐานะองค์อธิปัตย์ (sovereignty) ทั้งนี้การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของจักรพรรดิญี่ปุ่นก็อาศัยแนวคิดความเป็นเทพเจ้านี้ด้วย อย่างไรก็ตามความปราชัยของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองก็

¹ Ibid, Article 5.

² Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation..., p.52.

³ Japan, Ministry of Justice, Rehabilitation..., p.55.

เป็นผลให้พระราชอำนาจของจักรพรรดิต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษก็ต้องกระทำในนามของประชาชนด้วย ทั้งนี้การใช้พระราชอำนาจดังกล่าวต้องกระทำโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี การลงพระนามรับรองการพระราชทานอภัยโทษจึงมีลักษณะที่เป็น "แบบพิธี" เท่านั้น

หากจะนำมาเทียบเคียงกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษก็ยังมีข้อจำกัดกว่ามาก การพระราชทานพระราชวินิจฉัยเรื่องราวของสมเด็จพระราชินีอังกฤษนั้น แม้ต้องเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ตาม แต่การลงพระนามพระราชทานอภัยโทษนับเป็นสาระสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการพระราชทานอภัยโทษในอังกฤษต้องกระทำในพระนามาภิไธยของสมเด็จพระราชินีนาถ (The Queen's signature) ทาใช้เป็นเพียงการลงพระนามรับรอง (Attestation) ดังเช่นกรณีของผู้บุ๋นนำ ดังนั้นการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของผู้บุ๋นจึงมีลักษณะที่เป็น "แบบพิธี" ยิ่งกว่าของอังกฤษมาก หากจะนำมาเทียบเคียงกับกรณีของสหรัฐอเมริกาแล้ว ก็จะมีข้อแตกต่างของอำนาจในการอภัยโทษมากยิ่งขึ้น เนื่องจากประธานาธิบดีในความผิดต่อรัฐบาลกลาง และผู้ว่าการรัฐในความผิดต่อมลรัฐ มีอำนาจในการอภัยโทษโดยเต็มบริบูรณ์ตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจ

อย่างไรก็ตามอำนาจในการอภัยโทษของประมุขของประเทศทั้งสามดังกล่าวมาข้างต้น ก็ยังมีได้เต็มบริบูรณ์ดังเช่นกรณีของประเทศไทย การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยตามคตินิยมแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน หากได้เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการดำรงอยู่ของพระราชอำนาจโดยโบราณราชประเพณีไม่ ข้อสำคัญอย่างยิ่งก็คือ การใช้พระราชอำนาจในลักษณะดังกล่าวของพระมหากษัตริย์ไทยนั้น หากใช้เป็นเพียงการสืบสวนแนวความคิดตามคติโบราณที่พระมหากษัตริย์ทรง เป็นที่มาของความยุติธรรมแต่เพียงประการเดียว หากยังสืบสวนความสัมพันธ์อันมีมาอย่างยาวนานระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรของพระองค์อีกโสดหนึ่งด้วย